

Ekspløsjonsulykken i Bergen 20.april 1944.

Min far, Emil Lunde omkom i Nordsjøen 1. desember 1939, da BDS sitt skip "Arcturus" gikk på en mine utenfor Skotland. Jeg var da 5 mndr. gammel og min søster, Liv var 4 ½ år. Min mor, Olufine Lunde, min søster, Liv og jeg bodde ved siden av Nykirken, vis a vis Festningskaaien i Bergen. Ved eksplosjonsulykken mistet vi alt vi eide, og det var ved et mirakel at vi reddet livet. På denne tid var min søster 9 år, jeg selv var 5, og mor var 40 år. Alt vi nå hadde var kun klærne vi gikk og stod i. Vi ble alle tre brakt til Fridalen skole, og lå på sykehus der en stund. Mor var hardest rammet, og det så lenge ut som om hun ville måtte amputere høyre armen. Min skade ble kun midlertidig operert, slik at jeg etter freden ble innlagt på Betanien sykehus for å bli operert på nytt. Etter at min søster og jeg var ferdig behandlet på sykehuset, ble det nok diskutert hva som måtte gjøres med oss. Liv og jeg fikk i mellomtiden lov å gå rundt omkring å være "sykesøstre". En dag ble vi fortalt at vi skulle få være med å ta ut

Nykirken og husene omkring var tydelig preget av eksplosjonen. Foto: BBA-1181, Va:5.

"nye" klær. Det syntes å være et stort lager hvor det hang alle mulige slags klær som vi kunne plukke ut. Det var Røde Kors som skulle kle oss opp. Min søster fikk bl.a. en grønn kåpe. Hun hylte og skrek for den ville hun ikke ha. Det var den fargen tyskerne hadde på sine klær. De var veldig forståelsesfulle, og hang kåpen vekk igjen. Min mor ble liggende på sykehus en god stund, og det var derfor nødvendig å få Liv og meg evakuert ut fra byen. Vi ble sendt til Førde i Hordaland. Min søster kom til presten i bygden. Det var familien Lauvås. Jeg husker de leste bordbønn før maten, og jeg husker også at det pleide å henge en prestekjole på et spesielt sted i gangen. Det luktet alltid så deilig av epler oppe på loftet. De hadde en tjenestepike som hette det samme som min søster, altså Liv. Nede i kjelleren pleide de å bake brød, lage lefser, osv. Vi savnet mor veldig, men vi hadde det veldig godt, begge to. Min søster gikk på skolen i bygden. Der hadde de en gammel lærer som lærte elevene alle salmevers. Liv likte å gå på skolen der, spesielt når det var friminutt, for da sovnet gjerne læreren av, og elevene var veldig lenge ute å lekte, til noen gikk inn for å vekke ham. Jeg bodde i samme bygd, men da presten hadde stor familie og der var mange fra før, ble jeg plassert hos en annen familie. Det var hos et ektepar som hette Håvardsholm, og de hadde en liten gård. De hadde voksne barn. Jeg hadde det veldig godt der. Jeg kan ennå høre den "hule" lyden når en høne var slaktet og de satt å nappet fjærene av den! Fru Håvardsholm var den som lærte meg å strikke. Det var ikke den såkalte skolestrikkingen, men "kaste tråden". Når fru Håvardsholm hadde besøk av dameklubben, eller kanskje det var menighetskvinnene, satt jeg sammen med dem med mitt lille strikkesett. På nabogården kom det en liten jente også evakuert fra Bergen. Nå fikk jeg en venninne. Vi hadde ikke leketøy, men fant på leker

selv. Vi laget en ”dukkestue” opp i lien. Det bestod av en planke hvor vi hadde et par blikkbokser og noen glassbiter som vi hadde funnet og som skulle være tallerkener og pinner til bestikk. Det var lite spennende uten ordentlig mat, så vi fant på at vi skulle gå ned på gården hvor Anne Karin bodde, for i hønsehuset var det mange egg. Vi så gjorde. Vi tok veldig mange egg med oss opp i lia igjen og pisket eggedosis og spiste den. Selvfølgelig kom det for en dag at vi hadde stjålet eggene. Jeg husker det var mange voksne som snakket sammen om eggene, inklusiv min mor som på det tidspunktet var kommet til Førde også, og en dag måtte jeg gå opp til gården å tilstå min brøde, be om forlatelse med løfte om aldri mer å gjøre det igjen. Anne Karin hadde allerede tilstått. Vi fikk ikke ris, men du og du for en fæl opplevelse dette var for meg. Da mor ble frisk nok til å bli utskrevet og det var klart at hun fikk beholde armen, ble hun også sendt til Førde til prestegården. Hun og Liv delte seng. En kveld da de voksne satt nede i stuen og pratet sammen, snek min søster seg ned trappen og gjemte seg i prestekjolen ute i gangen. Da mor kom ut av stuen for å gå til sengs, og hun så prestekjolen, syntes hun den beveget seg litt. Dette syntes hun var litt skummelt, da presten samme dag hadde forrettet i en begravelse. Mor ”mannet” seg opp og gikk videre med øynene festet på den svarte prestekjolen. Da hun nesten var ved siden av den, spratt min søster frem. Mor ble så skremt at hun satte i et skrik, så prestefamilien kom løpende ut for å se hva som hadde skjedd. Det ble mye oppstandelse p.g.a. denne prestekjolen!

Vi må ha vært i Førde en god stund, men det neste jeg husker er at jeg skulle sendes til Sandane i Nordfjord. Jeg husker ikke navnet på de jeg ble sendt til, men kun at han var skredder, og at de ikke hadde barn selv. De var meget snille, og heldigvis fikk de egne barn senere. Med merkelapp om halsen ble jeg sendt alene (men sammen med en skokk av barn og Røde Kors) med båt fra Bergen, hvor jeg ble lagt på en benk for å sove. Hos familien jeg bodde hos, oppdaget jeg telefonen, noe jeg aldri hadde sett før, og kunne ikke forstå at alle snakket så rart i den andre enden. Det neste jeg husker er at vi reiste tilbake til Bergen. Jeg gikk ned landgangen og så etter mor. Og der så jeg henne og min søster, Liv. Jeg gråt og gråt, og dette bildet sammen med mor ble forevignet av en BT fotograf sammen med fortellingen om barna som returnerte til Bergen etter å ha vært evakuert. Jeg spurte mor hvor vi skulle bo, men mor så så glad ut og sa, bare vent så skal du få se.

De ansatte hos BDS – Det Bergenske Dampskipsselskap – ble forespurt av sine overordnede om noen kunne hjelpe krigsofre med leilighet. En av dem, Fritjof Loftheim eide et hus i Abs.Beyersgt. 48 i Sandviken. Huset hadde mange små leiligheter, deriblant den som ble tilbudt oss. Det var en bitteliten stue med en vanlig liten ved/koks ovn, en bitteliten sovealkove og et bittelite kjøkken. Inngangen til leiligheten gikk gjennom kjøkkenet deretter gjennom alkoven og inn i stuen. Leiligheten lå vendt mot bakgården, så alt vi så fra vinduene var baksiden til de andre husene i kvartalet, samt alle klestativene. Dette var vårt himmerike til 1951 da vi flyttet til Laksevåg i en aksjeleilighet med innskudd på hele kr.4.500,-. Men tilbake til leiligheten i Abs Beyersgt. Mor, Liv og jeg sov sammen i en saksodivan, d.v.s. den var som en vanlig divan om dagen, men om kvelden slo vi den opp og den ble dobbel så stor med plass til oss 3. Når den var oppslått, stengte den døråpningen inn til stuen, slik at når Liv og jeg hadde lagt oss om kvelden og mor fikk besøk av slekt og venner, så måtte alle skrive over divanen fra kjøkkenet og inn i stuen. Men dette var den naturligste saken i verden. Kjøkkenet var så lite at vi ikke kunne ha noe kjøkkenbord, men hva gjorde det når vi alle tre kunne sitte på 2 krakker etter hverandre ved kjøkkendisken. Vi delte WC med to andre familier i samme etasje og bad fantes ikke. Men mor fylte stampen hver lørdag etter å ha kokt vannet, varmt vann i springen fantes jo ikke, ellers var det ”etasjevask”. Vi var i grunnen veldig heldige, for vi hadde et ”trekk i snoren”-do, men der var flere hus i kvartalet som fremdeles hadde kagedo. I begynnelsen brukte vi gass, og da brukte vi gasspenger som vi måtte legge på, ellers ble det ikke til oppvarming av vannet eller til matlaging. Freden var jo ennå ikke kommet, så det hendte vi måtte i vaskekjelleren om natten når flyalarmen gikk. Der

satt vi, barn og voksne blant alle vaskebaljene i den kalde kjelleren og sang, til vi hørte ”faren over” og vi kunne gå opp og i seng igjen. Noen kvelder sa mor at vi måtte gå til sengs med klærne på og vi ba til Gud at Han måtte passe på oss, og da visste vi at vi antakelig endte opp i vaskekjelleren før natten var over. Familien Loftheim bestod av mor, far og to barn, Torstein og Randi. Randi var på alder med meg og vi ble bestevenninner.

Alt innbo fikk nok mor fra forskjellig hold. Vil tro at Røde Kors stod for mye av hjelpen samt hjelp fra familie, venner og deres bekjente. Jeg husker vi fikk pakker gjennom Marshall-hjelpen. Vi fikk en pakke fra Arizona i USA og det var stas, selvom det var gått hull på en vaskepulverpakke, slik at alt var dekket med vaskepulver. Familien i Sandane som jeg var en tid hos, sendte oss pakker for å hjelpe oss, mest matvarer, deriblant ekte geitost. Mors søster nordpå sendte oss verdens beste blodpølse. Får ennå vann i munnen, bare ved tanken på den. Vårt daglige brød var brød med syltetøy for det meste, og det var stas dersom vi fikk vittenberger med sukker eller sirup. Vi spiste mye fisk og poteter samt sild og poteter. Men jeg husker mor stod i kø for å få både poteter og fisk på torget. Vi barna visste ikke hva ordet ”kresen” var. Jeg kan likevel ikke minnes at jeg noen gang gikk sulten til sengs. Ryktet gikk alltid fort når en forretning hadde fått inn forsyning av matvarer. Så også denne gangen da mor ba min søster om å stå i kø sammen med henne, men litt bortenfor, slik at vi kunne få dobbelt opp med poteter. Dette var i en ligen grønnsakbutikk på Stølen. Alt gikk bra til min søster skulle betale. Da ropte hun: ”Mor, jeg har ikke nok penger!” Mor ble fryktelig flau, men alt gikk bra. Det var nok ikke bare henne som var sammen med et annet familiemedlem i køen.

Til tross for krig og elendighet var min barndom lys og lykkelig. Familiene vi ble evakuert til behandlet oss enestående og vi barna hadde en kjærlig mor som var vår trøst og sikkerhet, verre var det for de voksne med ansvar for barn og det daglige, for dem var det nok ikke så lett mange ganger.

Mor giftet seg aldri igjen, så det var kun oss tre. Liv døde i 1976 og mor i 1989. Hadde min søster vært i live i dag, hadde nok hun kunnet gi enda flere detaljer.

Med vennlig hilsen

Eli Eustice